

Чернит Роман Федорович
консультант-експерт УСБУ в
Житомирській області,
кандидат юридичних наук,
майор

ЩОДО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ СТАТТІ 275 КПК УКРАЇНИ

Зміни, які відбуваються в кримінальній юстиції України спрямовані як на підвищення ефективності боротьби зі злочинністю в цілому, так і на удосконалення засобів захисту прав людини від злочинних посягань зокрема.

Важливим напрямом у її реформуванні стало прийняття нових Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України (далі - КПК України). Однак, зважаючи на докорінну зміну правової системи, частина прогресивних положень вищевказаних нормативно-правових актів в повній мірі так і не використовується на практиці. Насамперед, це стосується норм КПК України. Однією з таких «мертвих» норм стала й ст. 275 «Використання конфіденційного співробітництва».

Як свідчить практика, у більшості випадків, інформація щодо обставин вчинення злочину, якою володіють конфіденти, може кардинально вплинути як на процес досудового розслідування, так і на судовий розгляд справи. Зважаючи на це, особливої актуальності набуває питання розробки та нормативного закріплення способів і форм використання зазначеної інформації в інтересах кримінального судочинства (зокрема, й шляхом внесення відповідних доповнень до КПК України).

На нашу думку, питання, що підлягатимуть з'ясуванню, використовуючи можливості конфіденційного співробітництва, повинні викладатися слідчим у відповідному дорученні, яке надсилатиметься на адресу конкретного оперативного підрозділу.

Доручення направляється керівнику того оперативного підрозділу, в результаті реалізації матеріалів якого розпочато кримінальне провадження, а в інших випадках - до оперативного підрозділу, який визначить слідчий самостійно (виходячи із принципу доцільності). Конкретний виконавець визначається керівником уповноваженого оперативного підрозділу.

При цьому, доручення повинно відповідати вимогам кримінально-процесуального законодавства, бути мотивованим, містити необхідну інформацію для організації якісного його виконання, чітко поставлене завдання, що підлягає вирішенню, конкретні строки виконання.

Зокрема, слідчий повинен вказати:

- в межах якого кримінального провадження проводиться досу-дове розслідування;

- коротку фабулу провадження в частині, що необхідна для виконання доручення;

- конкретні питання, що підлягають з'ясуванню через можливості негласного апарату;

- періодичність надання інформації про хід виконання та отримані результати.

Окрім вищезазначеного, у дорученні повинні визначитися способи та умови взаємодії між слідчим і уповноваженими особами оперативного підрозділу для своєчасного і ефективного використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні.

Доручення слідчого є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом, який не вправі самостійно прийняти рішення про передоручення його виконання до інших оперативних підрозділів. У випадку неможливості виконання доручення слідчого чи виконання не у встановленні в дорученні строки, оперативний співробітник зобов'язаний невідкладно поінформувати про це слідчого із зазначенням причин, можливих строків виконання та про вжиття заходів направлених на подолання перешкод у виконанні доручення.

Слідчий, який надав доручення, має право у будь-який момент отримати інформацію про хід його виконання та отримані результати.

Конкретні джерела, через яких буде здобуватись необхідна інформація та порядок організації роботи з ними, визначаються безпосередньо оперативним співробітником, який отримав доручення на виконання, та погоджуються в робочому порядку з керівником оперативного підрозділу або його заступником.

Залучення конфідентів оперативними співробітниками до проведення негласних слідчих (розшукових) дій повинно відбуватися за наступних умов:

- а) на підставі мотивованого доручення слідчого;

б) недопущення передумов до розшифрування належності особи до негласного апарату перед будь-яким суб'єктом кримінального судочинства;

в) засвоєння особою, залученою до конфіденційного співробітництва, основних форм і методів роботи органів СБ України та способів конспірації;

г) створення належних умов для забезпечення особистої безпеки джерела оперативної інформації.

У разі ініціювання слідчим під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів виконання спеціального завдання із розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, до відповідного доручення оперативному підрозділу обов'язково додається постанова слідчого (прокурора), винесена у порядку статті 272 Кримінального процесуального кодексу України.

В ній зазначається:

- 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- 2) правову кваліфікацію злочину із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 3) відомості про особу (осіб), місце або річ, щодо яких провадитиметься негласна слідча (розшукова) дія;
- 4) початок, тривалість і мету негласної слідчої (розшукової) дії;
- 5) відомості про особу (осіб), яка буде проводити негласну слідчу (розшукову) дію;
- 6) обґрунтування прийнятої постанови, у тому числі обґрунтування неможливості отримання відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, в інший спосіб;
- 7) вказівку на вид негласної слідчої (розшукової) дії, що проводиться;
- 8) обґрунтування меж спеціального завдання;
- 9) використання спеціальних несправжніх (імітаційних) засобів.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо за необхідне доповнити главу 21 КПК України ст. 275-1 «Доручення слідчого щодо використання конфіденційного співробітництва», в якій закріпити зміст такого доручення, а також порядок та особливості його виконання, що, в свою чергу, сприятиме реалізації завдань кримінального судочинства та дозволить в повній мірі реалізувати положення КПК України.